

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 336.027

DOI: 10.37332/2309-1533.2022.4.9

JEL Classification: H40, H56, H72

Ватаманюк-Зелінська У.З.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансового менеджменту,
Штундер І.М.,
здобувач вищої освіти,
Гаврилюк С.О.,
здобувач вищої освіти,
Львівський національний університет імені І. Франка

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Vatamanyuk-Zelinska U.Z.,
dr.sc.(econ.), professor,
professor at the department of financial management,
Shtunder I.M.,
applicant for higher education,
Havryliuk S.O.,
applicant for higher education,
Ivan Franko National University of Lviv

TRENDS IN THE FORMATION AND EXECUTION OF LOCAL BUDGETS UNDER MARTIAL LAW

Постановка проблеми. Місцеві бюджети відіграють надважливу роль у бюджетній системі України, оскільки вони є основою функціонування місцевого самоврядування та гарантують забезпечення сфер, які стосуються інтересів широких верств населення, таких як: соціальний захист, освіта, культура, житлово-комунальне господарство та інші. Органи місцевої влади за рахунок ефективного використання сформованих фондів грошових коштів вирішують проблеми адміністративно-територіальних одиниць, забезпечують соціально-економічний розвиток територій своєї юрисдикції, стимулюють поживлення підприємницької діяльності що, в результаті, сприяє покращенню якості життя населення.

В період воєнного стану в Україні значення місцевих бюджетів значно зросло не лише в розрізі забезпечення повноцінного розвитку окремих територіальних одиниць, але також для гарантування фінансової безпеки нашої держави загалом. Так, органи місцевого самоврядування фінансують різноманітні заходи, пов'язані із повномасштабною військовою агресією росії проти України, зокрема: потреби територіальної оборони; продовольства для населення; вивезення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця; облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце проживання та забезпечення належних умов для релокованих підприємств.

Окрім того, значно збільшилося навантаження на місцеві бюджети через необхідність забезпечення безпечних умов функціонування комунальних медичних та освітніх закладів, ремонту пошкоджених та відбудови зруйнованих комунальних установ, а також через необхідність запровадити автономне та економне опалення таких закладів.

Тому актуальними проблемами в сучасних умовах розвитку місцевого самоврядування є забезпечення органів місцевої влади необхідними фінансовими ресурсами для більш ефективного їх функціонування та належного фінансування видаткових потреб, які виникають не тільки в ході поточного розвитку громад, але й спричинені викликами воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування місцевих бюджетів були предметом дослідження провідних вітчизняних учених. Зазначені проблеми знайшли відображення у працях таких науковців: Гринчук Н., Дерун Т., Куйбіда В., Ткачук А., Миськів Г., Микитюк І.

Проблематику формування місцевих бюджетів у період воєнного стану досліджували: Маркуц Ю., Онищук І., Дубина М. Віддаючи належне напрацюванням вказаних науковців, вважаємо, що необхідно ще розглянути тенденції формування місцевих бюджетів та запропонувати напрями з підвищення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження структури та обсягів дохідної і видаткової частин місцевих бюджетів України у довоєнний період та в час воєнного стану задля визначення показників фінансової безпеки місцевих бюджетів та обґрунтування заходів їх зміцнення у майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місцеві бюджети займають одне з центральних місць в економічній системі держави. В них зосереджується значна частина фінансових ресурсів, які є найбільш чисельною ланкою бюджетної системи та відіграють важливу роль у перерозподілі валового національного продукту, фінансуванні державних видатків, передусім соціальної спрямованості, а також здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення. Місцевий бюджет є основним важелем, за допомогою якого місцева влада може впливати на локальну активність, створювати умови для економічного та соціального розвитку певної територіальної громади.

У Законі України «Про місцеве самоврядування» місцеві бюджети визначаються наступним чином. Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування. Згідно із Бюджетним кодексом України, місцеві бюджети – це бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. З боку держави на законодавчому рівні забезпечено повну бюджетну самостійність та фінансову незалежність місцевих бюджетів [1].

Економічна та суспільна суть місцевих бюджетів проявляється у функціях, які вони виконують (рис. 1).

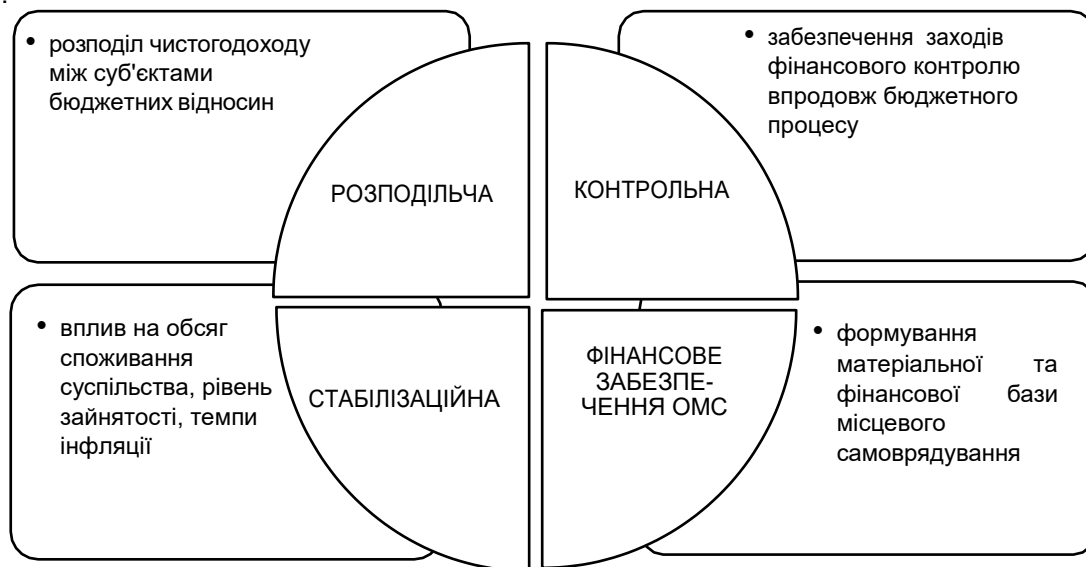

Рис. 1. Функції місцевих бюджетів

Джерело: розроблено за [2]

Тобто місцеві бюджети є фінансовою основою органів місцевого правління, які використовуються для регулювання господарських процесів, розвитку культури та освіти, вирішення соціальних проблем тощо. Саме місцеві бюджети виступають важливим елементом системи фінансового регулювання не тільки регіону, але й економіки загалом; їх збалансованість та оптимальність представляє собою одну з головних умов економічного зростання.

У становленні самостійності місцевих бюджетів важливу роль відіграють їхні доходи, які є одним із основних інструментів бюджетного регулювання на рівні місцевих органів влади та вирішальним фактором регіонального розвитку. Зміцнення дохідної бази місцевого самоврядування та самостійності місцевих бюджетів, підвищення зацікавленості місцевих органів влади у нарощуванні

власної дохідної бази, якісне прогнозування доходів місцевих бюджетів набувають особливої актуальності в умовах європейської інтеграції України та викликів військової агресії РФ [3].

Як свідчать статистичні дані Міністерства фінансів України, доходи місцевих бюджетів щороку зростають (рис. 2). Зокрема, у січні-вересні 2021 р. проти цього ж періоду 2020 р. надходження до місцевих бюджетів підвищились на 21 %, а у 2022 р. збільшилися на 14 % в порівнянні з попереднім. Однак лише абсолютний обсяг доходів не може відображати фінансову самостійність місцевих органів влади.

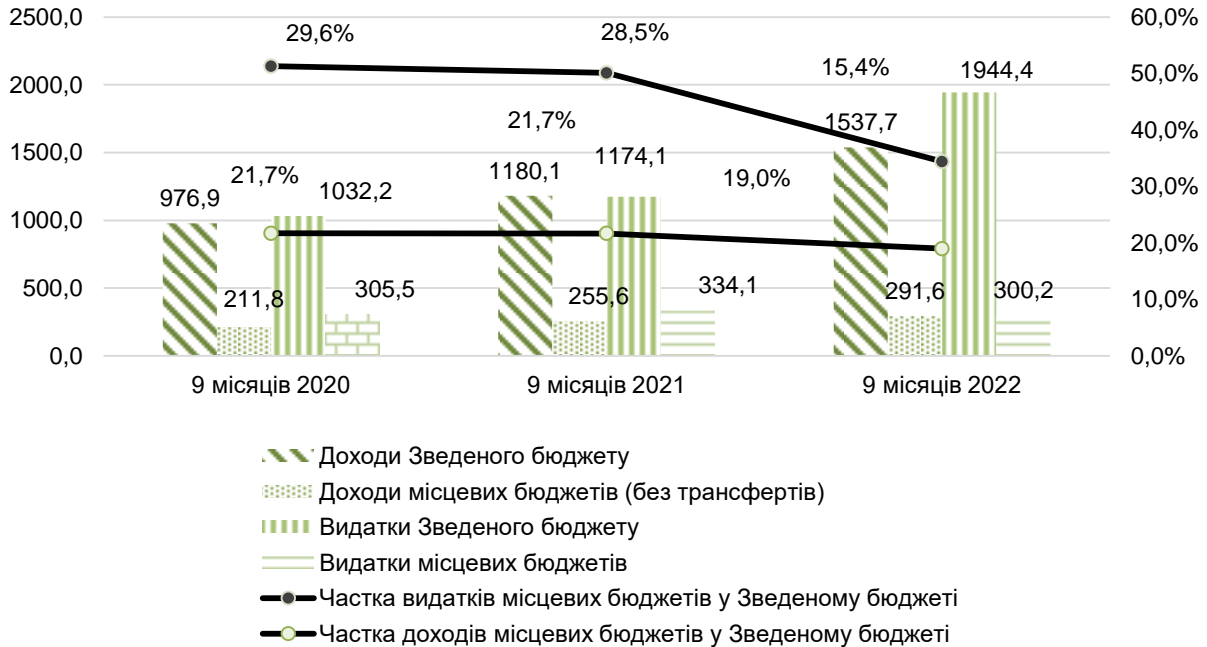

Рис. 2. Динаміка доходів і видатків Зведеного бюджету України та місцевих бюджетів за січень-вересень 2020–2022 рр., млрд грн

Джерело: складено за даними [4]

Наведені дані дають змогу зробити висновок про те, що питома вага доходів місцевих бюджетів у структурі доходів зведеного бюджету протягом 9 місяців 2020 р. та 2022 р. залишалась на стабільному рівні – 21,7 %. Це свідчить про високий рівень централізації фінансових ресурсів у державному бюджеті, що призводить до низького ступеня незалежності місцевих органів влади. У поточному році станом на 01.10.2022 р. частка доходів місцевого рівня у Зведеному бюджеті України становила 19 %, що на 2,7 % менше, ніж в попередньому періоді. Таке зниження питомої ваги дохідної частини місцевих бюджетів було зумовлено значним зростанням доходів Державного бюджету України на понад 327 млрд грн, що пояснюється необхідністю нашої держави залучати якнайбільше надходжень для фінансування оборони держави, української армії, діяльності органів оборони та захисту [4], а також «замороженням» видатків бюджетів постраждалих громад.

Аналіз динаміки видатків місцевих бюджетів показує, що за січень-вересень 2022 р. порівняно з 2021 р. видатки місцевих бюджетів склали лише 300,2 млрд грн, що на 33,9 млрд грн (10 %) менше проти 2021 р. Це зумовлено тим, що в умовах воєнного стану видатки всіх бюджетів, включно з місцевими, жорстко регламентовані Урядом у Постанові «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» [5]. В ній визначено пріоритетність здійснення видатків – їх можна проводити насамперед на національну безпеку і оборону, на здійснення заходів правового режиму воєнного стану; далі за пріоритетом – соціальні видатки і захищені статті бюджету, після них можна проводити інші видатки. Це суттєво обмежує можливості місцевих рад здійснювати заплановані видатки, навіть якщо вони мають на це фінансовий ресурс.

До того ж питома вага видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті в 2022 р. проти 2021 р. скоротилась з 28,5 % до 15,4 %. З одного боку, це спричинено обмеженнями здійснення видатків, а з іншого – зі стрімким зростанням видатків Державного бюджету України на 786 млрд грн, здебільшого за рахунок збільшення оборонних витрат, адже захист суверенітету і територіальної цілісності нашої держави вимагає значних обсягів фінансування.

Для того, щоб з'ясувати роль окремих елементів дохідної бази місцевих бюджетів, варто проаналізувати динаміку обсягів їх надходжень (табл. 1). Податкові надходження до місцевих

бюджетів за січень–вересень 2022 р. становили 275,4 млрд грн. Це на 31 млрд грн (13 %) більше, ніж за аналогічний період 2021 р.

Таблиця 1

Динаміка податкових та неподаткових надходжень місцевих бюджетів за січень-вересень 2020–2022 рр., млрд грн

Період	9 місяців 2020	9 місяців 2021			9 місяців 2022		
		Показник	Порівняно з 2020 р., млрд грн	Порівняно з 2020 р., %	Показник	Порівняно з 2020 р., млрд грн	Порівняно з 2020 р., %
Податкові надходження	203,4	244,4	+41,0	120	275,4	+72,0	135
ПДФО	126,0	150,5	+24,6	119	188,5	+62,5	150
Акцизний податок	11,3	10,4	-0,8	92	8,4	-2,9	74
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	2,0	3,9	+1,9	196	5,8	+3,8	293
Земельний податок та орендна плата за землю	23,2	26,6	+3,5	115	26,2	+3,0	113
Єдиний податок	26,5	32,1	+5,6	121	33,6	+7,1	127
Неподаткові надходження	13,7	18,0	+4,3	131	14,2	+0,5	104
Власні надходження бюджетних установ	7,8	12,1	+4,3	154	9,3	+1,5	119

Джерело: складено за даними [4]

Ключовою причиною відчутного зростання податкових надходжень є приріст доходів від податку на доходи фізичних осіб, головним чином через суттєве зростання виплат військовослужбовцям. Протягом 9 місяців поточного року до місцевих бюджетів надійшло доходів від ПДФО на 25 % (38 млрд грн) більше, ніж за цей період минулого року. Важливо також, що за законом роботодавці продовжували сплачувати заробітну плату і відповідні податки за мобілізованих працівників до 1 липня, що теж спричинило збільшення надходжень ПДФО [6].

Впродовж січня–вересня 2022 р. можемо спостерігати також підвищення доходів від рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів на 1,9 млрд грн (49 %) у порівнянні 2021 р. Це обумовлено, з одного боку, підняттям світових цін на природний газ і відповідним підвищенням ставок рентної плати за видобування, а з іншого, збільшенням також рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, що заготовляється з метою забезпечення альтернативними ресурсами для опалення.

Обсяги єдиного податку за 9 місяців 2022 р. зросли на 1,5 млрд грн (5 %), незважаючи на дозвіл не платити його окремим категоріям. Це спричинено низкою факторів, основним з яких було те, що у відносно безпечних регіонах платники продовжували сплачувати єдиний податок з різних причин (хтось із патріотичних міркувань, а хтось просто побоюючись необхідності потім доплатити за період несплати). Окрім того, виникла можливість практично для будь-якого бізнесу перейти на особливі умови оподаткування за ставкою 2 %, а тому з'явилися нові платники цього податку [6].

Надходження від земельного податку скоротились на 0,4 млрд грн (2 %), оскільки з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, в якому припинено або скасовано воєнний стан, звільняються від плати за землю платники на територіях, на яких ведуться бойові дії. До того ж, у деяких областях існувала проблема програмного забезпечення адміністрування цього податку та була оновлена методика нормативно-грошової оцінки земель, тому в частині випадків нові витяги формувались на меншу суму, ніж торік [7].

Надходження акцизу знизились у січні–вересні 2022 р. проти 2021 на 2 млрд грн, адже для стабілізації ситуації на ринку палива було запроваджено нульову ставку акцизу з пального, яка діяла з середини березня до кінця вересня.

Неподаткові надходження місцевих бюджетів за аналізований період 2022 р. скоротилися на 3,8 млрд грн у порівнянні з минулим роком. Найбільшу частку в них становили власні надходження бюджетних установ – 9,3 млрд грн, що на 2,8 млрд грн менше проти 2021 р. [8].

Для кращого розуміння ролі місцевих бюджетів в соціально-економічному розвитку громад, варто проаналізувати структуру видатків місцевого рівня (табл. 2).

Загалом у структурі видатків місцевих бюджетів переважають видатки соціального напрямку, так у січні–вересні 2022 р. вони склали 70,5 %. До того ж, спостерігається тенденція зростання їх питомої ваги у загальних видатках, що свідчить про посилення соціальної спрямованості місцевих бюджетів.

Найбільше у аналізованому періоді 2022 р. було спрямовано на надання освітніх послуг – 159,4 млрд грн, на другому місці за обсягом фінансування знаходиться соціальний захист та соціальне забезпечення (18,6 млрд грн), на третьому – охорона здоров'я (17 млрд грн), четвертому – духовний та фізичний розвиток (15,3 млрд грн).

Таблиця 2

Структура видатків місцевих бюджетів за січень–вересень 2020–2022 рр., млрд грн

Період	9 місяців 2020	9 місяців 2021			9 місяців 2022		
		Показник	Порівняно з 2020 р., млрд грн	Порівняно з 2020 р., %	Показник	Порівняно з 2020 р., млрд грн	Порівняно з 2020 р., %
Соціальні видатки	201,0	225,1	+24,1	112,0	210,3	+9,3	104,6
Охорона здоров'я	35,2	18,2	-16,9	51,8	17,0	-18,2	48,3
Духовний та фізичний розвиток	14,7	18,1	+3,5	123,6	15,3	+0,6	104,2
Освіта	134,6	170,1	+35,5	126,4	159,4	+24,7	118,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	16,5	18,6	+2,1	112,7	18,6	+2,1	112,9
Частка соціальних видатків у загальних видатках місцевих бюджетів, %	65,9	67,6	-	102,6	70,5	-	106,9
Інші видатки	103,9	107,8	+3,9	103,8	88,1	-15,8	84,8
Загальнодержавні функції	26,4	30,8	+4,4	116,6	29,5	+3,1	111,6
Громадський порядок, безпека та судова влада	1,3	1,1	-0,1	88,5	4,9	+3,6	387,1
Економічна діяльність	54,3	55,1	+0,8	101,5	30,2	-24,1	55,6
Охорона навколишнього природного середовища	1,4	1,1	-0,3	77,5	0,2	-1,2	16,2
Житлово-комунальне господарство	20,5	19,7	-0,8	95,9	23,3	+2,8	113,9
Частка інших видатків у загальних видатках місцевих бюджетів, %	34,1	32,4	-	95,0	29,5	-	86,7

Джерело: складено за даними [4]

Частка фінансування інших видатків з місцевих бюджетів у 2022 р. складає лише 29,5 %. Серед інших видатків забезпечення виконання загальнодержавних функцій потребувало фінансування в розмірі 29,5 млрд грн, економічна діяльність – 30,2 млрд грн, житлово-комунальне господарство – 23,3 млрд грн та охорона навколишнього природного середовища – лише 0,2 млрд грн. Одночасно видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу склали 4,9 млрд грн, що в 4,5 рази більше у порівнянні з 2021 р. Це зумовлено необхідністю посилити виконання державою функцій охорони в умовах воєнного стану [9].

Отож, для оцінки фінансової спроможності органів місцевої влади здійснювати покладені на них повноваження доцільно також проаналізувати окремі показники фінансової стійкості (табл. 3).

Таблиця 3

Коефіцієнти фінансової стійкості місцевих бюджетів у 2020-2022 рр.

Період	9 місяців 2020	9 місяців 2021	9 місяців 2022	Номінальне значення
Коефіцієнт концентрації власних та закріплених доходів	0,64	0,68	0,74	≥ 8
Коефіцієнт дотаційної залежності місцевого бюджету	0,36	0,32	0,26	≤ 2
Коефіцієнт бюджетного покриття	0,69	0,77	0,97	≥ 1
Коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	0,08	0,13	0,31	≤ 0

Джерело: складено за даними [4]

Одним з найважливіших показників фінансової стійкості місцевих бюджетів є коефіцієнт концентрації власних та закріплених доходів, що показує частку надходжень без трансфертів в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів і означає рівень самостійності органів місцевого

самоврядування. Так, спостерігаємо позитивну тенденцію динаміки цього показника, його значення у січні-вересні 2022 р. склав 0,74 та майже наблизився до рекомендованого значення $\geq 0,8$.

На рівень фінансової забезпеченості місцевого бюджету суттєво впливає такий показник, як частка трансфертів в усіх доходах, що характеризує ступінь залежності дохідної бази місцевої влади від державної підтримки. Даний коефіцієнт скоротився до 0,26, що свідчить про зростання самостійності місцевого самоврядування в розрізі регіонів.

Коефіцієнт бюджетного покриття показує співвідношення загальних доходів місцевих бюджетів (без офіційних трансфертів) і загальних видатків та характеризує спроможність місцевого самоврядування профінансувати усі свої повноваження без державної підтримки. Так, цей показник за 9 місяців 2022 р. становить 0,97, тобто місцеве самоврядування за рахунок власних і закріплених доходів здатне профінансувати 97 % усіх своїх повноважень.

Щодо коефіцієнта дефіцитності місцевого бюджету, то він показує частку перевищення доходів над видатками та характеризує рівень збалансованості місцевих бюджетів. Зокрема, протягом аналізованого періоду бачимо негативну тенденцію даного показника, адже у 2022 р. він значно відхилився від оптимального значення ≤ 0 [10].

З одного боку, профіцитність місцевих бюджетів можна розуміти як якесь позитивне явище, але, з іншого в боку, в сьогоднішніх умовах, як і позитивні значення інших коефіцієнтів, сьогодні вона зумовлена негативними факторами: «замороженням» видатків спеціальних фондів, згортанням інфраструктурних проектів, заборгованістю по низці виплат через відміну «захищених» статей бюджету на час воєнного стану, не проведенням видатків місцевих бюджетів у територіальних громадах території бойових дій.

Отож, для підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів варто зазначити такі напрями:

– приєднання коштів структурних фондів ЄС, міжнародних грантів та решту донорів міжнародних фінансів;

– на час воєнного стану зупинити плату боргів місцевими органами влади;

– підтримувати діяльність підприємств, що дає змогу створити додаткові робочі місця, що призводить до податкових надходжень;

– стимулювати кредитну активність вітчизняних банків як одного із фінансових джерел відновлення інфраструктури, лікарень, житлових будинків, що постраждали під час бойових дій;

– ліквідувати борги комунальних підприємств (створені до реформи бюджетної децентралізації) для формування позитивних кредитних рейтингів муніципалітетів і створення перспективи залучення міжнародних позик [11].

Варто також зазначити, що в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України пріоритети та завдання місцевих органів самоврядування змінилися в залежності від розміщення територіальної громади до лінії фронту. Попри те, що влада намагається знаходити можливості для подолання найгостріших проблем, бойові дії все одно тривають і є велика ймовірність того, що вони будуть тривати і у 2023 році.

Окрім того, Уряд запропонував низку нововведень та змін, які стосуються місцевих бюджетів:

1. У 2023 році планують продовжити норму щодо зарахування збільшеного нормативу ПДФО до бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад на рівні 64 % за рахунок зменшення нормативу зарахування ПДФО до державного бюджету (21 %).

2. Горизонтальне вирівнювання для бюджетів місцевого самоврядування здійснено на основі очікуваних надходжень ПДФО у 2022 році. Для обласних бюджетів – окремо за надходженнями податку на прибуток підприємств за січень–серпень 2022 року та очікуваними надходженнями ПДФО у 2022 році.

3. Утворено фонд ліквідації наслідків збройної агресії, який спрямовуватиметься на будівництво громадських будівель, захисних споруд, ремонт об'єктів критичної інфраструктури, ремонт будівель для забезпечення житлом ВПО, розробка ПКД для зруйнованих об'єктів, закупівля шкільних автобусів, спецтранспорту для охорони здоров'я та комунальних підприємств з благоустрою.

4. Удосконалюється механізм визначення ліміту загального обсягу місцевого та гарантованого боргу: вилучено норму щодо окремого ліміту в 400 % для Києва. Ліміт в 200 % залишився, але борг розраховується вже із урахуванням гарантійних зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій, та не може перевищувати 200 % середньорічного обсягу доходів загального фонду місцевого бюджету, які надійшли за три попередні бюджетні періоди, що передують прийняттю рішення про здійснення запозичення та/або надання місцевої гарантії, без урахування ПДФО та міжбюджетних трансфертів.

5. Спрощуються норми щодо акцизу з пального: встановлено терміни подачі часток зарахування ДПС (15 січня та 15 липня), а також терміни перерахування коштів бюджетам ОМС: не пізніше останнього робочого дня січня та липня.

6. Упорядковуються норми щодо фінансування охорони здоров'я у зв'язку із переходом на механізм державних фінансових гарантій.

7. Виключаються із видатків місцевих бюджетів видатки на фахову передвищу освіту на умовах державного замовлення.

8. З 1 липня фінансування бюро судмедекспертизи буде передано з місцевих бюджетів до державного бюджету.

9. Продовжується до 1 січня 2023 року термін дії пункту 20-6 частини першої статті 91 БКУ щодо місцевих програм підтримки автомобільних підприємств санітарного транспорту. І найголовніше – залишається оподаткування податком на доходи фізичних осіб грошове забезпечення та інші виплати військовослужбовцям [10; 12].

Висновки з проведеного дослідження. В результаті дослідження тенденцій формування та виконання місцевих бюджетів було визначено основні напрямки підвищення їх фінансової самостійності, зокрема:

– збільшення обсягів власних надходжень місцевих бюджетів, перш за все місцевих податків, що можливо за покращення виробничих можливостей суб'єктів господарювання;

– зменшення обсягів міжбюджетних трансфертів, які посилюють залежність місцевого рівня;

– оптимізація існуючих механізмів акумулювання ресурсів;

– зростання ресурсів місцевих бюджетів можливе шляхом застосування боргового механізму – випуску муніципальних облігацій, кошти від реалізації яких можуть набувати цільового характеру.

Визначені кроки дозволять підвищити рівень незалежності місцевих бюджетів, покращити якість наданих суспільних послуг та прискорити соціально-економічний розвиток регіонів. Окрім того, вважаємо, резервом місцевих бюджетів може стати обсяг реверсних дотацій, що передбачений для вилучення до Державного бюджету України. Пропонуємо такі обсяги залишати в бюджеті територіальних громад, виключно за умови спрямування їх на заходи енергоефективності, у т.ч. на відновлення об'єктів енергетичної інфраструктури, які пошкоджені унаслідок масових обстрілів. Це сприятиме не лише подоланню поточних викликів воєнного часу, але й слугуватиме повоєнній відбудові регіонів, які постраждали від агресії рф.

Література

1. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : навч. посіб. / Н. М. Гринчук та ін. Київ, 2017. 119 с.

2. Миськів Г. В. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. Львів, 2020. 272 с.

3. Микитюк І. С. Фінансова стійкість та безпека місцевого бюджету. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 1. С 86-97. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2013/01/8.pdf> (дата звернення: 20.11.2022).

4. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 22.11.2022).

5. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP210590?ap=29> (дата звернення: 24.11.2022).

6. Маруц Ю. І., Задорожня Л. А. Місцеві бюджети – що з виконанням за перші три місяці повномасштабної війни. *Вокс Україна*. 2022. URL: <https://voxukraine.org/mistsevi-byudzhety-shho-z-vikonannyam-za-pershi-try-misyatsi-povnomasshtabnoyi-vijny/> (дата звернення: 24.11.2022).

7. Vatamanyuk-Zelinska U. Z., Melnychenko O. V. The effectiveness of financial and economic regulation of land relations in the context of stimulating entrepreneurial activity in the regions of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2020. Vol. 18. Issue 3. P. 11-27. URL: https://www.businessperspectives.org/index.php/journals?controller=pdfview&task=download&item_id=13853 (дата звернення: 24.11.2022).

8. Онищук І. Аналіз виконання державного та місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 року / Шведсько-Український Проект «Підтримка децентралізації в Україні», SALAR International. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/en/news/15748> (дата звернення: 25.11.2022).

9. Ватаманюк-Зелінська У. З., Беднарчук В. В., Млінцова А. О. Фінансування потреб оборонної сфери в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 7-8. С. 22-27. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/670/739> (дата звернення 25.11.2022).

10. Дубина М. В. Економіко-статистична оцінка фінансової стійкості місцевих бюджетів України. *Статистика України*. 2017. № 4. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/su_2017_4_6.pdf (дата звернення: 25.11.2022).

11. Small business support in the territories in a decentralized environment / Vatamaniuk-Zelinska U. Z., Tkachova N. M., Dankevych Y. M., Yemets O. I., Stasiv O. F. *Revista San Gregorio*. 2021. no. 44. URL: <https://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1596/17-uliانا> (дата звернення 27.11.2022).

12. Про Державний бюджет України 2023 : Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-IX#Text> (дата звернення: 27.11.2022).

References

1. Hrynychuk, N.M. et al. (2017), *Mistsevyi biudzheth i finansove zabezpechennia obiednanoi terytorialnoi hromady* [Local budget and financial support of the united territorial community], tutorial, Kyiv, Ukraine, 119 p.
2. Myskiv, H.V. (2020), *Biudzhethna systema: teoretychni ta praktychni aspekty* [Budget system: theoretical and practical aspects], tutorial, Lviv, Ukraine, 272 p.
3. Mykytiuk, I.S. (2013), "Financial sustainability and security of the local budget", *Visnyk KNTEU*, no. 1, pp. 86-97, available at: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2013/01/8.pdf> (access date November 20, 2022).
4. "Ministry of Finance of Ukraine: official site", available at: <https://www.mof.gov.ua/uk> (access date November 21, 2022).
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the approval of the Procedure for the exercise of powers by the State Treasury Service in a special regime under martial law" dated 09.06.2021 no. 590, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/KP210590?an=29> (access date November 24, 2022).
6. Markuts, Yu.I. and Zadorozhnia, L.A. (2022), "Local budgets - what about the implementation of the first three months of full-scale war", *Voks Ukraina*, available at: <https://voxukraine.org/mistsevi-byudzhetny-shho-z-vykonannyam-za-pershi-try-misyatsi-povnomasshtabnoyi-vijny/> (access date November 24, 2022).
7. Vatamanyuk-Zelinska, U.Z. and Melnychenko, O.V. (2020), "The effectiveness of financial and economic regulation of land relations in the context of stimulating entrepreneurial activity in the regions of Ukraine", *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 18, Issue 3, pp. 11-27, available at: https://www.businessperspectives.org/index.php/journals?controller=pdfview&task=download&item_id=13853 (access date November 24, 2022).
8. Onyshchuk, I. (2022), "Analysis of implementation of state and local budgets for 9 months of 2022", available at: <https://decentralization.gov.ua/en/news/15748> (access date November 25, 2022).
9. Vatamanyuk-Zelinska, U.Z., Bednarchuk, V.V. and Mlintsova, A.O. (2020), "Financing of defense needs in Ukraine", *Innovatsiina ekonomika*, no. 7-8, pp. 22-27, available at: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/670/739> (access date November 25, 2022).
10. Dubyna, M. V. (2017), "Economic and statistical assessment of the financial sustainability of local budgets of Ukraine", *Statystyka Ukrainy*, no. 4, available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/su_2017_4_6.pdf (access date November 25, 2022).
11. Vatamanyuk-Zelinska, U.Z., Tkachova, N.M., Dankevych, Y.M., Yemets, O.I. and Stasiv, O.F. (2021), "Small business support in the territories in a decentralized environment", *Revista San Gregorio*, no. 44, available at: <https://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1596/17-uliana> (access date November 27, 2022).
12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "About the State Budget of Ukraine for 2023" dated 03.11.2022 no. 2710-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-IX#Text> (access date November 27, 2022).